

ואולי הקדמה

ד"ר רננה גרין-שוקרון

בשירה הידוע "ילדי התקופה"¹ קובעת המשוררת ויסלבה שימבורסקה שכולנו ילדי התקופה והיא מוסיפה ומבהירה שהתקופה – כל תקופה – היא פוליטית, ושכל מעשינו, הדברים שאנחנו אומרים וכותבים ואף שתיקותינו, נושאים משמעות פוליטית והשלכות על חיי אדם.

השנה שחלפה מאז פרסומה של החוברת האחרונה עמדה בסימן המלחמה הנמשכת, החטופים והחטופות שעדיין נמצאים בשבי בעזה והמאבק סביב אופייה הדמוקרטי של מדינת ישראל. האירועים הביטחוניים, הפוליטיים והחברתיים הסובבים אותנו, והמתח המתמשך המתלווה אליהם, השפיעו פיזית ורגשית על כולנו – ילדים ומבוגרים כאחד.

קובץ שירה של ד"ר סמדר פלק-פרץ במדור מלי מלים: מילת ביכורים, משקף את התמודדותם של ילדים עם שכול ואובדן ומבטא את העצב והכאב, תחושת ההיעדר, המבוכה, הפחד לשכוח, הזיכרון, וגם את התמימות והאופטימיות.

המאמרים בחוברת מתקשרים בדרכים שונות אל התקופה הנוכחית, ובד בבד הם רלבנטיים לכל זמן.

במאמר הפותח את החוברת, ממשיכה ד"ר סלינה משיח את הדיון שהחלה במאמריה הקודמים על אודות פוליטיקה בספרות ילדים ומייחדת אותו הפעם לחינוך לדמוקרטיה. בהמשך לסקירת הגדרות שונות למושגים דמוקרטיה, חינוך לדמוקרטיה, פוליטיקה והשכלה פוליטית, היא מציעה מתווה לקריאה ופרשנות פוליטית ולדיון עם ילדים. מתווה זה מודגם בשלושה סיפורים לילדים צעירים (גן חובה וכיתות א'-ב'), כדרך לקידום מודעות לפוליטיקה ולערכי הדמוקרטיה כאורח חיים פוליטי משותף.

בהקשר של יחסי כוחות בין מבוגרים וילדים והעברת מסרים ערכיים בכתיבה לילדים, מאמרה של ד"ר טליה דיסקין מצביע על יחסים בין יצירות ספרות לילדים ובין נושאים מתחום המשפט באמצעות ניתוחן של שתי יצירות מקומיות שפורסמו בתקופות שונות: האחת פורסמה בארץ בתקופת המנדט הבריטי ועוסקת ב"כופר היישוב", והאחרת ראתה אור בשנת 2009 וקשורה במהגרי העבודה בישראל. ניתוח היצירות ממחיש תפקידים שונים שנטלו על עצמם סופרי ילדים בישראל בפנייתם אל הילדים בתקופות שונות, בזיקה לסוגיה של יחסי חוק-חברה: עידוד ציות לחוק לעומת טיפוח חשיבה ביקורתית וקידום תפיסה מוסרית המתנגדת לחוק הקיים.

1 שימבורסקה, ר' (1996). **סוף והתחלה**. גוונים. תרגום: רפי וייכרט.

מאמרה של ד"ר אסתר רייזין מחבר בין מלחמה, הורות, ספרות וזיכרון. המאמר מתחקה אחר מקומו של קרשינדו, הגמד מספרה הידוע של דבורה עומר, כחבר דמיוני המתווך בין אביה של עומר, ששירת בצבא הבריטי במלחמת העולם השנייה, לבין בתו – הילדה בקיבוץ, וכמרכיב מרכזי בתהליך החניכה שלה כמספרת הנאבכת לאורך השנים כנגד השכחה הקולקטיבית ולמען שימור הזיכרון באמצעות הרומנים ההיסטוריים שכתבה.

ד"ר נפתלי ישראלי דן ביחסי הורים-ילדים מפרספקטיבה פסיכואנליטית בתוך התמקדות בייצוג ההורה בנפשו של הילד ובהשתקפותו בספרות ילדים ישראלית לגיל הרך. המאמר מדגים ארבעה מנגנונים המייצגים תהליכים נפשיים של שיקום האובייקט הטוב לאחר ערעור שחל בו, אשר מוצגים בסיפורי ילדים ומשקפים שינויים בחשיבה על הילד ועל צרכיו בתקופות שונות.

ביטויים ספרותיים של חיי הנפש של ילדים נדונים גם במאמרה של ד"ר שרית יפרח שחוקרת ספרי תמונה לילדים כמרחב של מפגש בין טקסט ורבלי המכיל יסודות שיריים ויסודות נרטיביים, לבין טקסט חזותי, אשר חוברים ליצירת משמעות מרובדת. יחסי הגומלין בין הטקסט המילולי והחזותי נבחנים בתשעה ספרי תמונה ישראליים ומתורגמים באמצעות קריאה מולטי-מודלית העוקבת אחרי ביטוי של חוויות רגשיות מורכבות בעולמם של ילדים.

בנושא תרומתה של ספרות הילדים לפיתוח כישורים רגשיים וחברתיים של ילדים, מציגות ד"ר רבקה קדוש וד"ר ליאת מירב מחקר איכותני אתנוגרפי שערכו בקרב סטודנטיות מתכשרות להוראה בגיל הרך. המחקר בוחן את תרומתם ואת יישומם של שלושה מודלים תאורטיים שנלמדו במכללה בקורסים לקידום מיומנויות של למידה רגשית-חברתית (SEL). המתכשרות בחרו בטקסטים ספרותיים לשם הוראתם בגנים, ונבדקה השפעת ההתנסות ביישום המודלים על תפיסת תפקיד הגננת.

כולי תקווה שהחוברת על כלל מאמריה תוסיף להרחבת המודעות באשר לחשיבות המחקר העיוני והמחקר בשדה החינוכי בתחום ספרות הילדים והנוער ותרומתם לתהליכי הכשרת נשות ואנשי חינוך וטיפול, ולמעשה, לכל העוסקים בהפגשת ילדים עם יצירות ספרות.

בתפילה לימים טובים ולהשבתם של החטופות והחטופים לביתם במהרה,

קריאה מועילה ונעימה,

רננה גרין-שוקרון